Zamonaviy axborot texnologiyalariga o'tishda axborot xavfsizligi

Maxliyoxon Madaminjonovna Mirzakarimova
Andijon davlat chet tillari instituti
Muhammaddilyor Diyorbek o'g'li Uzoqjonov
Andijon davlat universiteti

Annotatsiya: Ushbu maqolada insoniyat taraqqiyotida XX asrning ikkinchi yarmi va XXI asr boshlarida kechayotgan global jarayonlar barcha ijtimoiy munosabatlar tizimida axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal sur'atlarda rivojlanishi, bugun dunyo maydonida axborot birlamchi omilga aylanishida axborot, axborot texnologiyalari, axborot xavfsizligi to'g'risida tushunchalar berilgan.

Kalit so'zlar: axborot, axborot texnologiyalari, axborot xavfsizligi, taraqqiyot, axborot xavfsizligi konseptual modeli

Information Security in the Transition to Modern Information Technologies

Makhliyokhon Madaminjonovna Mirzakarimova
Andijan State Institute of Foreign Languages
Muhammaddilyor Diyorbek oglu Uzoqjonov
Andijan State University

Abstract: This article presents the concepts of information, information technologies, information security in the context of the global processes taking place in the second half of the 20th century and the beginning of the 21st century in the development of humanity, the rapid development of information and communication technologies in all systems of social relations, and the transformation of information into a primary factor in the world arena today.

Keywords: information, information technologies, information security, development, conceptual model of information security

Insoniyat taraqqiyotida XX asrning ikkinchi yarmi va XXI asr boshlarida kechayotgan global jarayonlar barcha ijtimoiy munosabatlar tizimida axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal sur'atlarda rivojlanishi bilan belgilanadi. Shu bois bugun dunyo maydonida axborot birlamchi omilga aylandi.

CC BY

“Axborot” (informatsiya) tushunchasi keng ma’noga ega. Xorijiy so‘zlar lug‘atida: “Informatsiya - (lot.) xabardor bo‘lish; biror bir holat yoki kimningdir faoliyati haqida ma’lum qiluvchi ma’lumot” deb ta’rif beriladi[1]. Manbalardagi izohlarga ko‘ra, axborot bu:

- manbalari va taqdim etilishi shaklidan qat’i nazar shaxslar, predmetlar, faktlar, voqealar, hodisalar va jarayonlar to‘g‘risidagi ma’lumotlar.

- ma’lumot yetkazishga qaratilgan xatti-harakat yoki ma’lumot olish sanaladi.

Dastlab axborot deganda odamlarning bir-biriga xabar, ma’lumot yetkazishi, uni almashishi tushunilgan bo‘lsa, bugunga kunga kelib yangi axborot uzatish vositalarining yuzaga kelishi bilan axborotning yangi qirralari paydo bo‘ldi. Natijada hozirda axborot qaysi sohada foydalanilayotganiga qarab, o‘ziga xos ma’no va muhimlik kasb eta boshladi.

Axborot xavfsizligiga ta’riflar xilma-xil va unga nisbatan yonadshuvlarga ham shunga mos. Ayrim olimlar axborot xavfsizligi deganda “odamlarni, jamiyatni, davlat va jahon hamjamiyatini xavf-xatarlarga qo‘yish, moddiy va ma’naviy boyliklaridan mahrum qilish, progressiv taraqqiyot yo‘lidagi tahdidlarni aniqlash, oldini olish, qaytarish va bartaraf etish bilan bog‘liq faoliyatni tushunadilar.[2] ” Boshqalari axborot xavfsizligi - bu axborot sohasidagi ichki va tashqi xavf-xatarlar hamda tahdidlardan qat’i nazar davlat manfaatlariga mos keladigan axborot muhitining shakllanishi, undan foydalanish va uni rivojlantirish imkoniyatlarining himoyalanganligi deb ta’riflaydilar[3].

Boshqaruvda ommaviy ravishda zamonaviy axborot texnologiyalariga o‘tish hamda qog‘ozsiz ish yuritish texnologiyasining joriy etilishi munosabati bilan personal boshqaruvida axborot xavfsizligini ta’minlash muammosi borgan sari murakkablashib bormoqda. Bu jarayonning tashkiliy, texnik va texnologik qiyinchilaiklari mazmunan yangilanmoqda, sezirlarli darajada kengaymoqda.

Tashkilot axborot xavfsizligi xususida so‘z ketganda, ko‘pincha kompyuter axborot tizimini himoyalash nazarda tutiladi. Bunday ta’rif bu tushunchaning mohiyatini ma’lum darajada toraytiradi va uning zamonaviy boshqaruvdagi global ahamiyatini ochib bermaydi, albatta. Avallari tashkilot doirasidagi axborotga tajovuz qilish deganda muhim xarakterga ega bo‘lgan hujjat va ma’lumotlarni o‘g‘irlash yoki ulardan nusxa ko‘chirish tushunilgan bo‘lsa, hozirga kunga kelib moddiy manfaat, o‘z foydasini ko‘zlagan holda ma’lumot bazalaridan noqonuniy foydalanish, axborot egasining roziligisiz ma’lumotlar olish kabi harakatlar kuchayib bormoqda.

Personal boshqaruvida axborot xavfsizligi to‘g‘risida so‘z yuritilar ekan, birinchi navbatda, xavfsizlikka bo‘ladigan tahdidlarning manbalari, ularni amalga

[1] Словарь иностранных слов / гл.ред. Ф.Н.Петров. – М.: ОГИЗ Гос. Изд-во иностранных и национальных словарей, 1941. – С. 261
[2] http://www.kavkazonline.ru/csrip/eliblary/uro/v14/a14_10.htm
[3] http://www.bookler.ru.booksbn/5-9512-0396-1.shtml

oshirish usullari, maqsadlari va shunga o‘xshash xavfsizlikni buzishga undovchi boshqa shartlarni aniqlab olish lozim. Bu quyida keltiriladigan axborot xavfsizligi konseptual modelida yaqqol aks etgan (1-rasm)[4].

1-rasm. Axborot xavfsizligi konseptual modeli

Axborotga nisbatan qo‘llanilgan noqonuniy barcha amallar pirovardida uning konfidensialligi, to‘liqligi, ishonchliligi va unga kirish imkoniyatlarini buzadi. Bu hol o‘z navbatida tashkilotda axborotni boshqarish rejimi buzilishi bilan birga uning to‘liqligi va ishonchliligiga putur yetishiga olib keladi. Eng xavflisi, ayni jihatlar tashkilot barqarorligiga salbiy ta’sir ko‘rsatadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Mirzakarimova M. EFFECTIVENESS OF STUDENTS'ENTREPRENEURIAL SKILLS DEVELOPMENT THROUGH CLIL TECHNOLOGIES //Академические исследования в современной науке. - 2023. - Т. 2. - №. 8. - С. 92-94.

2. Mirzakarimova M. M. The Necessity to Develop Students’ Entrepreneurial Skills in English Classes //Telematique. - 2022. - С. 7128-7131.

3. Мирзакаримова М. М. ESSENTIAL COMPOSITION OF ENTREPRENEURSHIP FUNCTIONAL LITERACY //INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND TECHNICAL JOURNAL “INNOVATION TECHNICAL AND TECHNOLOGY. - 2020. - Т. 1. - №. 1. - С. 63-65.

4. Мирзакаримова М. М. Замонавий шароитларда умумтаълим фанларини тадбиркорликка йўналтириб ўқитиш тизими //Science and Education. - 2020. - Т. 1. - №. 4. - С. 216-222.

[4]Каримов.И.М. в.б Ахборот хавфсизлиги. Маърузалар матни. Т.: “Fan va texnologiya”. 2013 12-б.

5. Madaminjonovna M. M. Innovative Methods and Tools for Developing Students' Entrepreneurial Skills Using CLIL Technologies //International Journal of Human Computing Studies. - 2023. - T. 5. - №. 3. - C. 15-17.

6. Мирзакаримова М. М. Умумтаълим фанларини тадбиркорликка йўналтириб ўқитиш тизими //Science and Education. - 2020. - Т. 1. - №. 4. - С. 97-103.

7. Mirzakarimova M. CLIL TEXNOLOGIYALARI VOSITASIDA O ‘QUVCHILARNING TADBIRKORLIK KO ‘NIKMALARINI RIVOJLANTIRISHDA INNOVATSION METOD VA VOSITALAR //Namangan davlat universiteti Ilmiy axborotnomasi. - 2023. - №. 6. - C. 410-415.

8. МИРЗАКАРИМОВА М. М. ХОРИЖИЙ ТИЛЛАРНИ ТАДБИРКОРЛИККА ЙУНАЛТИРИБ У^ ИТИШНИНГ ДИДАКТИК АСОСЛАРИ. - 2022.

9. Mirzakarimova M. M. et al. Scientific and pedagogical activity of Imam al-Bukhari //Science and Education. - 2023. - T. 4. - №. 12. - C. 321-324.

10. Mirzakarimova M. M., Uzoqjonova M. D. Q. O’zbekistonda chiqindilarni qayta ishlash muammolarini o’rganish va bartaraf qilish //Science and Education. - 2023. - T. 4. - №. 11. - C. 78-83.

11. Mirzakarimova M. M. et al. Pedagogik mahoratning shakllanshi va rivojlanishi //Science and Education. - 2024. - T. 5. - №. 3. - C. 264-269.

12. Mirzakarimova M. M. et al. “Avesto” va pedagogik fikrlar rivoji //Science and Education. - 2024. - T. 5. - №. 2. - C. 224-228.

13. Zamonaviy sharoitlarda umumta’lim M. M. M. fanlarini tadbirkorlikka yo ‘naltirib o ‘qitish tizimi //Science and Education. - 2020. - T. 1. - №. 4. - C. 216-222.

14. Mirzakarimova M. M. et al. O ‘qituvchining muomala madaniyati //Science and Education. - 2024. - T. 5. - №. 4. - C. 278-282.

15. MADAMINJONOVNA M. M. XORIJIY TILLARNI TADBIRKORLIKKA YO ‘NALTIRIB O ‘QITISHNING DIDAKTIK ASOSLARI //Nova. Pub. - 2022. - C. 1-128.

16. Madaminjonovna M. M. Umumta’lim fanlarini tadbirkorlikka yo ‘naltirib o ‘qitish tizimi //Science and Education. - 2020. - T. 1. - №. 4. - C. 97-103.

17. Madaminjonovna M. M. et al. ECOLOGICAL-VALEOLOGICAL CULTURE IN THE" MAN-NATURE-SOCIETY" SYSTEM //Web of Teachers: Inderscience Research. - 2024. - T. 2. - №. 5. - C. 51-55.

18. Madaminjonovna M. M. K. L. METHODOLOGY OF EDUCATIONAL TEACHING OF GENERAL SCIENCES.

19. Yegeubayeva, S. , Karimberdievna, A. F. , Kunakbayev, A. , Sherzod, R. , Munojat, B. , Guzal Faxritdinovna, S. , Omonov, B. , Khakimboy ugli, B. O. , Makhliyokhon, M. , Anvarjon, K. , Sapaev, I. , Azamovna, M. M. and

(cc) BY

Makhamadovich, K. R. (2024). The Effect of Copper Oxide Nanoparticles on Hepatic and Renal Toxicity in Domestic Rabbits. Journal of Nanostructures, 14(1), 150-155. doi: 10.22052/JNS.2024.01.015

20. Умнов Д. Г., Кариев А. Д., Тешабоев А. Ю., Мирзакаримова М. М. Формирование финансовой грамотности и культуры потребления у старших дошкольников // Перспективы науки и образования. 2024. № 6 (72). С. 420-436. doi: 10.32744/pse.2024.6.26

21. Mirzakarimova M., Uzoqjonova M. EKOLOGIK TA’LIM-TARBIYANI TAKOMILASHTIRISH OMILLARI //Farg'ona davlat universiteti. - 2024. - №. 3. - С. 42-42.

22. н Tojiboyev, M. U., & Uzoqjonova, M. D. qizi. (2023). Farg’ona vodiysida tarqalgan ruderal shifobaxsh o’simliklar, ularning tarqalishi va ahamiyati. Science and Education, 4(8), 101-107. Retrieved from https://www.openscience.uz/index.php/sciedu/article/view/6222.

23. Uzoqjonova, M. (2023). Tabiiy fanlarni o’qitishda STEAM ta’limi tizimi. Science and Education, 4(9), 344-347. Retrieved from https://www.openscience.uz/index.php/sciedu/article/view/6297.

24. Uzoqjonova, M. D. qizi. (2023). Inson salomatligida dorivor o’simliklarning xususiyatlari. Science and Education, 4(7), 38-42. Retrieved from https://www.openscience.uz/index.php/sciedu/article/view/6136.

25. Uzokjonova, M. (2023). STEAM technology and the importance of gamification in it. Science and Education, 4(10), 365-368. Retrieved from https://www.openscience.uz/index.php/sciedu/article/view/6361.

26. Uzoqjonova, M. D. qizi. (2024). Baliqlar va ularning ekologik ahamiyati. Science and Education, 5(1), 13-17. Retrieved from https://openscience.uz/index.php/sciedu/article/view/6556.

27. Uzoqjonova, M. (2024). EKOLOGIK MA’DANIYATNI YOSHLAR ONGIGA PEDAGOGIK METODLAR YORDAMIDA SINGDIRISH. Universal Xalqaro Ilmiy Jurnal, 1(4), 99-100. Retrieved from https://universaljurnal.uz/index.php/jurnal/article/view/72.

(cc) BY